

SI TRANSMETOHET KULTURA PËRMES ESP NË SHQIPËRI?

Dr. ERVIN HOXHA,
Fakulteti i Gjuhëve të Huaja
Universiteti i Tiranës
ervin.hoxhaj@unitir.edu.al

Dr. FLAVIA KABA
Fakulteti i Gjuhëve të Huaja
Universiteti i Tiranës

ABSTRACT

Incorporating cultural awareness in ESP classes helps students who are learning English for a specific field when communicating with people from the 'target culture'. Moreover, in several Universities in Albania, the past couple of years, various programs of studies have integrated ESP classes in their syllabus.

This paper aims at giving a detailed analysis of the process of evaluation and testing in Albanian schools and/or universities, especially in ESP courses. Moreover, this paper sets forth the diverse forms of evaluation and depicts an accurate contrast between the term's evaluation and testing. Additionally, this paper reflects on the main functions, purposes of this ongoing process, and shares how teachers in Albania implement this part of the teaching-learning process. The content of this paper is based on the author's experience in ESP teaching and the conjunctive materials in this field of study. Furthermore, this article serves as a study for research carried out among students of the Faculty of Foreign Languages, University of Tirana.

Keywords: culture, evaluation, testing, assessment, ESP, formative evaluation, summative evaluation, course assessment, learner assessment, product evaluation, process evaluation, achievement tests, proficiency tests, placement tests

Si profesor i ESP-së në Fakultetin e Gjuhëve të Huaja, Universiteti i Sīranës, analizimi i lidhjes mes anglishtes për qëllime specifike si një qasje ndaj mësimdhënies dhe kulturës së një vendi ka qenë pjesë e punës sime. Shumë janë përpjekur të përkufizojnë fjalën “kulturë” dhe atë që ajo mishëron. Megjithatë, gjetja e një përkufizimi të saktë të tij ka rezultuar të jetë sfiduese. Disa nga përkufizimet kryesore të fjalës kulturë janë këto: a. “Tërësia e ideve, besimeve, vlerave dhe njohurive të trashëguara që përbëjnë bazat e përbashkëta të veprimit shoqëror.” b. “Artet dhe manifestimet e tjera të arritjeve intelektuale njerëzore që vlerësohen kolektivisht.” c. “Një qytetërim i veçantë në një kohë të caktuar.”

Sidoqoftë, kompleksiteti i fjalës “kulturë” nuk qëndron vetëm në përkufizimin e saj. Kur mësoni një gjuhë të dytë, ekziston një marrëveshje e pashprehur se studenti do të duhet gjithashtu të njihet me informacionin kulturor në lidhje me gjuhën që do të studiojë? Sipas Clair Kramersch, një profesor i gjuhës gjermane në Universitetin e Kalifornisë në Berkeley, në librin e tij të titulluar “*Language and Culture*”¹, thotë»gjuha shpreh, mishëron dhe simbolizon realitetin kulturor».

Anglishtja për qëllime specifike, megjithatë, fokusohet në një fushë të caktuar që nxënësit duan të mësojnë se si të komunikojnë. Prandaj, njerëzit kanë krijuar këtë ide që në ESP të kesh informacion bazë për kulturën e synuar nuk ka rëndësi. Megjithatë, ajo që zakonisht neglizhohet është se mësimi i anglishtes për qëllime specifike do të thotë ende mësimdhënie e një gjuhe të huaj. “Meqë gjuha dhe kultura janë të pandashme, ne nuk mund të jemi mësues të gjuhës pa qenë mësues të kulturës – ose anasjelltas” (Byram, Morgan et al. 1994:vii).

Përfshirja e ndërgjegjësimit kulturor në klasat ESP i ndihmon studentët që mësojnë anglisht për një fushë specifike kur komunikojnë me njerëz nga “kultura e synuar”. Për më tepër, në disa Universitete të Shqipërisë, gjatë viteve të fundit, programe të ndryshme studimi kanë përfshirë në kurrikulat e tyre mësimore, klasat ESP. Studentët e diplomuar në Drejtësi, Bujqësi, Shkenca Ushqimore dhe Teknologji, Art, Kontabilitet, Inxhinieri etj., duhet të ndjekin një kurs në lidhje

¹ Clair Kramersch, *Language and Culture*, Oxford University Press, 1998.

me fushën e tyre të studimit në Gjuhën Angleze. Kur u pyetën se si informacioni kulturor i ndihmoi ata në orët e tyre të ESP-së, shumica e studentëve thanë se marrja e informacionit për kulturën amerikane ose britanike i kishte ndihmuar ata të përvetësonin dhe të kuptonin plotësisht tekstin.

Për më tepër, transmetimi kulturor përmes ESP është i dukshëm edhe në fusha të tjera, siç është turizmi. Studentët e drejtimeve të ndryshme janë shtyllat e ardhshme të sistemit ekonomik të Shqipërisë. Turizmi zë një vend të spikatur në ekonominë tonë; prandaj asimilimi i kulturës në klasat ESP është një ndihmë kolosale në këtë aspekt. Studentët e programeve të ndryshme u pyetën nëse besonin se informacioni kulturor në klasat e tyre ESP i përgatiti ata për vendin e tyre të ardhshëm të punës. Asnjëri prej tyre nuk u përgjigj negativisht. Më tej ata shpjeguan se asimilimi i kulturës në klasat e tyre ESP kishte krijuar një ‘urë’ mirëkuptimi mes tyre dhe anëtarëve të tjerë të gjuhës së synuar.

Anglishtja për Turizëm

Anglishtja për turizëm mund të ndahet në tri fusha kryesore: planifikimi i një udhëtimi, rezervimi i një udhëtimi dhe kryerja e një udhëtimi. Meqenëse pjesa më e madhe e punës së një operatori turistik kërkon përfshirje të drejtpërdrejtë me klientët, rrjedh se aftësitë e të **folurit** dhe të **dëgjuarit** janë të një rëndësie parësore. Sidoqoftë, **shkrimi** është gjithashtu i nevojshëm në gjenerimin e letrave të kërkesës, ofertës dhe konfirmimit, faksit, itinerareve dhe të ngjashme. Forma të tilla të shkruarit duhet të lexohen natyrshëm, ashtu si edhe oraret, broshurat dhe përshkrimet e veçorive historike dhe artistike. Kështu, të gjitha aftësitë tradicionale gjuhësore mund të përfshihen në mësimdhënien e këtij lloji të ESP-së.

Planifikimi i një udhëtimi

Planifikimi i një turneu ka tre faza logjike: një kërkesë nga një klient, shqyrtimi i disponueshmërisë nga operatori turistik dhe oferta e një itinerari të propozuar.

Faza e kërkesës është një mundësi për të prezantuar aftësitë e të folurit në telefon dhe aftësitë e shkrimit të letrave të biznesit. Aftësitë telefonike mund të praktikohen me dialog duke përdorur formula të zakonshme (p.sh., «Agjencia e udhëtimit Era. Si mund t’ju ndihmoj?»), dialogë të hapur me dhe pa ndihmesa, dhe lojë me role. Aspektet përkatëse të theksit dhe intonacionit në anglisht mësohen sipas nevojës në këtë aktivitet dëgjimor të të folurit. Aftësitë e shkrimit të letrave të biznesit kërkojnë një format model me përshkrime të formulave të përshëndetjes, hyrjes dhe mbylljes, të cilat studentët i praktikojnë me anë të ushtrimeve të tilla si plotësimi i letrave model me vende bosh dhe më vonë i letrave model me shenja (p.sh., përshkruani veten dhe shprehni qëllimin tuaj në fillim të letrës). Për të përfunduar këtë segment, studentëve mund t’u kërkohej të shkruajnë vetë letra kërkesë. Përfundimi i secilës fazë të segmentit nuk duhet të jetë një procedurë e përsëritur, d.m.th., aktivitete të tjera në lidhje me aspekte të tjera të planifikimit, madje edhe segmente të tjera, duhet të mësohen njëkohësisht për të siguruar një shumëllojshmëri aktivitete për të ruajtur interesin e studentëve.

Shqyrtimit i disponueshmërisë kërkon marrjen e informacionit dhe kështu është një mundësi e mirë për të praktikuar aftësitë e “skimming dhe scanning” nga burimet e shkruara dhe aftësitë e dëgjimit të fokusuar nga burimet e folura. Ushtrime të tilla si dëgjimi për detaje duhet të bazohen në materiale autentike (p.sh. broshura, orare, regjistrime të automatizuara telefonike) dhe ato duhet të çojnë në prezantime me shkrim dhe me gojë, duke përfshirë letrat e kërkesës dhe thirrjet telefonike për agjencitë turistike në vendet ku klienti planifikon të udhëtojë.

Oferta e një itinerari të propozuar kërkon saktësi në shqiptimin e datave, orëve dhe detajeve të tjera thelbësore të udhëtimit. Kjo është një pikë e mirë për të prezantuar modele specifike të theksit dhe intonacionit (p.sh., intonacioni në rritje dhe në rënie në fjalën e fundit në “Fluturimi 457”). Një itinerar kërkon gjithashtu aftësi në organizimin e informacionit. Këto mund të praktikohen me tregime të ndara në pjesë dhe ushtrime të tjera të sekuencave të përziera.

Rezervimi i një udhëtimiti

Rezervimi vlen për dy aspekte të rëndësishme në organizimin e një udhëtimiti: mjetet e transportit dhe akomodimet. Transporti, qoftë nga ajri, deti apo tokësor, zakonisht organizohet me anë të një faksi. Prandaj, është e përshtatshme në këtë segment të prezantohet formati dhe shkurtesat e përdorura në dërgimin dhe marrjen e një faksi. Rezervimet kryhen gjithashtu nëpërmjet telefonit, kështu që formati i dialogut i përshkruar në planifikim mund të rregullohet për të pasqyruar gjuhën dhe funksionet e rezervimeve.

Të njëjtat procedura janë të përshtatshme për rezervimin e akomodimeve. Për më tepër, formati i memo-ve (d.m.th., Për:, Nga:, Data:, Re:) është një mënyrë e përshtatshme joformale për të dërguar informacione nëpërmjet faksit. Kjo mund të praktikohet duke përdorur ushtrimet gjithnjë e më të kërkuara të shkrimit të letrave të përshkuara më sipër.

Kryerja e një udhëtimiti

Kryerja e një turneu përfshin a) *pritjen e klientëve në portin e hyrjes*, b) *prezantimin e programit të udhëtimit në hotel*, c) *drejtimin e udhëtimit dhe d) trajtimin e ankesave*.

Mirëpritja në portin e hyrjes do të përfshijë ndihmën e anëtarëve të udhëtimit përmes zonave doganore dhe të ngarkimit të bagazheve nëse shoqëruesi është duke udhëtuar me grupin, ose përgatitjen e një tabele dhe aktivitete mirëseardhjeje nëse udhërrëfyesi takohet me grupin në portin e hyrjes. Këto janë kryesisht aktivitete të të folurit (megjithëse përgatitja e studentëve shenjat e duhura të mirëseardhjes mund të jetë një aktivitet i fokusuar me shkrim) dhe ato mund të praktikohen me dialog dhe aktivitete me role. Është tipike që një guidë turistike të japë një përshkrim të objekteve në autobusin për në hotel, duke përfshirë parashikimin e motit në zonë dhe pikën e takimit dhe kohën për aktivitetet e ditës së nesërme.

Prezantimi i programit të udhëtimit në hotel kërkon një prezantim të planit të përgjithshëm të udhëtimit, aktiviteteve ditore dhe periudhave të lira, duke përfshirë informacionin në lidhje me

mundësitë e disponueshme jashtë udhëtimit të programuar. Aktivitetet e të folurit, duke përfshirë ushtrimet e leximit të hartave, janë të përshtatshme këtu.

Drejtimi i udhëtimit është ndoshta më i ngarkuar me përgjegjësi për një drejtues udhëtimesh. Leximi i historisë së një zone dhe traditave artistike të një vendi lokal është një mundësi për studentët që të angazhohen në kërkime bibliotekare dhe në shkrimin e pasazheve përshkruese. Nga ky hulumtim duhet të krijohet një prezantim gojor dhe studentët mund të vlerësojnë efektivitetin e prezantimit të një individi.

Së fundi, drejtuesi i udhëtimit duhet të merret me **ankesat e mundshme të klientëve**. Këto praktikohen në mënyrë ideale në situatat e lojës me role pasi të jenë paraqitur dhe diskutuar shembuj të gjuhës dhe funksioneve të përshtatshme.

Aktivitetet

1. Një dialog i hapur përshkruan atë që folësi do të thotë pa dhënë fjalët e sakta, si tregohet në shembullin e mëposhtëm të një operatori turistik që bën një telefonatë me një linjë ajrore:
 - Linja ajrore: (përgjigjet duke identifikuar linjën ajrore dhe duke përshëndetur telefonuesin)
 - Operatori turistik: (i përgjigjet përshëndetjes, identifikon veten dhe kompaninë dhe shpreh qëllimin e thirrjes: gjetja e një fluturimi specifik për një klient)
 - Linja ajrore: (kërkon operatorin turistik për destinacionin, datën dhe kohën e përafërt të fluturimit)
 - Operatori turistik: (siguron informacion me numrin e fluturimit)
 - Linja ajrore: (i kërkon operatorit turistik të presë derisa të kërkohej informacioni, jep informacion)
 - Operatori turistik: (përsërit informacionin)
 - Linja ajrore: (konfirmon saktësinë, pyet nëse ka ndonjë gjë tjetër që ajo mund të bëjë për Operatorin Turistik)
 - Operatori turistik: (refuzon ndihmën e mëtejshme, faleminderon linjën ajrore, mbyll bisedën)
 - Linja ajrore: (faleminderon Operatorin Turistik për thirrjen, mbyll bisedën)

- Krijoni një dialog të ngjashëm të hapur për një telefonatë nga një klient që bën një kërkesë në një agjenci udhëtimi.
2. Aftësitë e dëgjimit të fokusuar ofrojnë të gjithë informacionin që i nevojitet studentit në formë të shkruar, përveç një elementi të vetëm që duhet të plotësohet duke dëgjuar, siç tregohet në shembullin e mëposhtëm:
- Mësuesi lexon: Z. Grant do të mbërrijë me Fluturimin 26 të Air France në orën 14:00.
 - Teksti i studentit: Z. Grant do të mbërrijë me fluturimin ____ të Air France në orën 14:00.
 - Emërtoni tre elementë të tjerë nga industria turistike që do të ishin të përshtatshëm për një ushtrim të tillë dhe krijoni një shembull të ngjashëm për secilën prej tyre.
3. Një model intonacioni tregon tre tone ose nivele të lartësisë që përdoren për të bërë një pohim:
- Niveli 1 është më i larti, niveli 2 në mes dhe niveli 3 më i ulët. Për shembull, «Flight 457 (flight four fifty seven)» dhe «Flight 208» (flight two oh eight) zakonisht thuhet kështu:

Level 1 : sev-	eigh-
Level 2: flight four fifty	flight two oh
Level 3: -en	-t

Duke përdorur një tabelë të ngjashme, tregoni tre nivelet e pohimeve të mëposhtme:

1. 11:05 in the morning
2. 473-1992
3. \$52.30

4. Më poshtë është një shembull i një historie. Çdo fjali zakonisht shkruhet në një copë letre dhe u shpërndahet studentëve. Secili nxënës mëson përmendësh fjalinë e tij dhe ia kthen letrën mësuesit. Më pas nxënësit duhet të përpunojnë sekuencën e saktë të fjalive duke pyetur njëri-tjetrin se cila është fjalia e tyre dhe duke e vendosur në rendin e duhur. Për të kuptuar se si funksionon kjo, shkruani një numër përpara

secilës prej fjalive të mëposhtme për të treguar sekuencën e saktë.

“Yes, there is,” said the man.

The doctor examined him and looked worried.

There was once a man who was very sick.

“You haven’t very long to live.”

He decided to tell his patient the truth.

“Now tell me, is there anyone you would like to see?”

“You are a very sick man,” the doctor said.

“Who is it?” asked the doctor?

In a strong voice, the man replied, “Another doctor!”

“I’m certain you want to know the facts.”

He went to see his doctor.

Përfundime

ESP për turizmin është mjaft i zhvilluar në vendet evropiane dhe kërkesa duket se po rritet edhe në Shqipëri, pasi fillon të realizojë potencialin ekonomik të formimit profesional dhe menaxhimit të turizmit. Mësuesit ESL/EFL mund ta gjejnë veten në pozicione që kërkojnë këtë lloj ESP, veçanërisht nëse janë të tërhequr nga mësimi i anglishtes që vendos theksin kryesor në aftësitë e të folurit dhe të dëgjuarit.

BIBLIOGRAFIA

- DUDLEY-EVANS, T. & M. J. ST. JOHN (1998). Development in English for specific purposes: a multi-disciplinary approach [M]. Cambridge: Cambridge University Press.
- HAMP-LYONS, LIZ AND HEASLEY, BEN (1987). Study Writing. New York: Cambridge University Press.
- HUGHES, ARTHUR (1989). Testing for language teachers. UK: Cambridge University Press.
- HUTCHINSON, T. & WATERS, A. (1987). English for Specific Purposes [M]. Cambridge: Cambridge University Press.
- ROBINSON, P.C. (1991). ESP today: a practitioner’s guide. New York: Prentice Hall.
- ROSSETT, ALLISON & SHELDON, KENDRA (2001). Beyond the podium: delivering training and performance to a digital world. San Francisco: Jossey-Bass/Pfeiffer